

Այլ ևս հրապարակաւ շնորհակալութիւն կրմա-
տուցանենք Ազնուուհւոյ պարի տիկնոջ Եղիսաբէթի
Վաճկաձեանց, որ Դպրոցիս համար իւր ծախքովն
շինեց Դպրոցիս հանդէպ մի փայտաշէն տուն ար-
ժողութեամբ 1000 ուրբ. արծ. ուր որ այժմ բը-
նակվում են Դպրոցիս վերակացուն և պահապա-
նը:

Ի վերջոյ առ ի սրտէ շնորհակալութիւն ենք մա-
տուցանում և շեղ Մեծապատիւ հանդիսականք,
որ շեր քաղցր ուշադրութիւնը դարձնելով դէպ ի
շեր այս ազգային Դպրոցը, այսօր շնորհ ունեցաք
այս տեղ, սորա երրորդ Տարեկարծի մտից և ծա-
խուց արդեանց հաշիւը լսելու: Իսկ միւս մասը
այն է ուսումնական*) հաշիւը Դպրոցիս կրկարդայ
այժմ մեր յարգելի պաշտօնականից Հոգաբարձու պ-
րփիշկ Անանիա Սուլթան—Շահը: Մեր խօսքը մի-
այն այսքան:

Ասացիք ձեռքադրեալ Դպրոցիս և Բանաստեղծ-
Յովհաննէս Վարդապետի
Հոգաբարձու Սեփակէ Վարդապետի
Օգնական Տեղի Եւսեբիոս Կարապետի
Սահակաձեանց
Տեղաւոր Ենանիա Սուլթան Շահ.

28ին Նոյեմբերի 1874 թ.

Ի Ղ. Ղ. Ղ.

ՍՈՒՏ ՓՐԿԻՉ ԵՒ ԹՇՈՒՍՈՒ ՓՐԿԵԱԼԻՔ.

Մինչդեռ Հայկազեան ցաւալի ազգն հեռատե-
տութեան ազատ զաղափարներով՝ իւր ազգութեան
քաղաքականութեան և կրօնական աշխարհի հօ-
րիզոնը պայծառացնելու դիտաւորութեամբ ու-
սումնարաններ կառուցանելով՝ քաղաքականու-
թեան և կրօնի թշնամի և արբանեակ տգիտու-
թիւնն և անբարոյականութիւնն հալածելով՝ լու-
սաւորեալ և բարեբարոյ ազգաց անուանց ցան-
կումն տեղ բռնել կրճգի, զոր և գտած իսկ է,
ազգութեան զաղափարին հակապատկեր չարաճ-
ծի ոմն ի հանդէս կելանէ:

Ասան զի անբարոյական ոմն Աբրահամ Տէր
Էրեմեան Զալալեանց Ղարաբաղցի**) սուտ բը-
ժշկութեան արհեստիւ ի Բակտրիացիս պանդի-
տելով՝ ազգային համբաւոյն ստուերարկ գործոց
ձեռնամախած է: Ըստ որում տեղւոյն երեսնանձնայ
ինն գերդաստանի, իւր բնաւոր խաբեբայական ճար-

տարմտութեամբ՝ նոցա թշուառութեանը զինքն
ցաւակից հանդիսացնելով՝ իւրեանց հայրենեաց
շնորհն անձնաւորապէս վայելել կառաջադրէ-
բայց իւր կապտասխանին թշուառականքն. ով
խաբեբայական համոզման և ձեռնարկութեան.
միթէ՞ Զալալեանց գերահռչակ անունն անձանօթ
է ձեզ, պատասխան կրնդունին. ունիմ ես սեպհա-
կան գիւղօրայք, որոց միոյ մէջ՝ բացի ճանա-
պարհական ձախքն ըստանձնելուց, անհարկ բը-
նակութիւն կտամ ձեզ, ամենայն պիտոյքներդ
բաւականապէս հոգալով, անհոգ եղէք այդ մտա-
ծութենէ:

Կրկնակի կպարտաւորին ողորմելիքը այս աւե-
տաբեր հրեշտակի խոստմանն զիջանելոյ. նախ՝ զի
իւրեանց ցանկալի հայրենեաց տեսութեան իղձը
և հայրենեաց ազատութիւնն ի ներքուստ կրմղէր
և կձմէր Հայաստանի թշուառ գաւակացս սիրտն,
երկրորդ՝ մօտալուս սովու կենսազրու վտանգը
կապտնայր նոցա՝ մահ վերահաս. ահա՛ այս եր-
կու յուսալի պատճառներէ ստիպուած՝ կիւճա-
ուն իւրեանց զոյք և կալուածքն, որոց զինն ձա-
նապարհի կողոպտման երկիւղեցն հարկադրուած
իւրեանց խաբեբայ փրկչին ի պահեստ կտան, և
այս սնտի յոյսերովն զուարճացած կճանապար-
հորդեն մինչև ի նոր ձուլայ. ուր տեղւոյ աղքա-
տաց Գանձանակի հոգաբարձութեան անդամոց միջ-
նորութեամբ կապակցական գիր կտան միմեանց
սուտ փրկիչն և թշուառ փրկեալքն:

Գեղեցիկ յոյս. եթէ հարցուէր նոցա, ո՞ր եր-
թայք թշուառք զուարթադէմ պատասխանի պի-
տի ընդունէին ի խորոց սրտից, «ի Հայաստան, ի
Հայաստան, յանձն զրկարանն, ի բնագաւառն
Հայրենեացս», տխրաօթ պատասխան, ըստ ո-
րում իւրեանց առօրեայ սրտից ուրախութեանց
հետ մահն աներևութապէս կհետամտէ նոցա:
Քանզի երբ կիջեանին Քեաշան, և վարձաւորներ
կրճեն մինչ ի Ղաւրէթ, թէպէտ մասնաւորապէս
ներգործած ցրտոյն սաստկութենէ, բայց հայրենեաց
տեսութեան սէրը կզօրանար յաղթել ցրտոյ եր-
կիւղին. բայց ով զգործողութեանց, զի ոչ իրակա-
նացաւ այս սէրն բոլորին համար, քան իր քանի
ինչ մղոն ճանապարհ հատանելէն ետքը, ցաւալի
մահուամբ կորուսին իւրեանց ընկերութեան ան-
գամոց մինը. յիշաւի ցաւալի, զի առանց վերջին
թօշակի և քահանայական թաղման յանձնեց իւր
մահկանացուն բացօթեայ ցուրտ Պարսկական երկ-
րի ծոցին, և քանի ինչ մղոն ևս ճանապարհ հա-
տանելով երկուքն ևս նոյն դրութեամբ աւանդե-
ցան հողոյն, և որ ցաւալին է զգործորդն կենդան-
ւոյն կորուսին, քանզի մղորեալ ի ճանապար-
հին անհետացաւ, ըստ որում սովու և ցրտոյ սաստ-
կութիւնն յափշտակած էր նոցա ընթացից զօրու-
թիւնն, որում վարձաւորը չեն կամեցած սպասել
քանզի այն մղորեալն վարձած էր զուրտապան-
ներն. ցաւ ցաւոց վերայ, և անբախտութիւն իշ-
խան նոցա. ըստ որում մինչդեռ մի մղոն և եթ

(*) Ուսումնական տեղեկագիրը յաջորդ Քերթով ունիմք
հրատարակելու Ծ. Խմբ.

(**) Այս ազգանունն ճշմարտի չգիտեմք մեր թէ իւր իսկականն
է, այլ իւր այնոցիկ թշուառաց մօտն գտնուած խաբեբայ նամակ-
ներն, եւ նոյն իսկ թշուառքն այսպէս պատմեցին մեզ:

կմնար Զեանկեան հասնելու, սուտ ազգասերն և փրկիչ կ'առաջանայ քաղաքն կարաւանոց վարձելու. այլ զարմանալի խաբեբայութիւն, ողորմելիքն ինչեանելով քաղաքին մէջ՝ ցրտոյն սաստկութեամբն և սովոյն բռնութեամբն մահուան զոհուելու կէտին վերայ էին, և փրկիչն աներեւոյթ. թերեւ ընթերցողք պիտի հարցնեն՝ վասն էր հաց չեն գնել, որպէս զի կեանքն շահին. յայց որով դրամով, — սակայն ինչպէս վերը յիշեցինք, իւրեանց դրամներն ապահոված էին սուտ փրկիչն խաբէութեան գանձարանումն. վերջապէս մինչդեռ սորա այս դառն դրութեան մէջ կտառապէին, կարծես թէ իբր երկնային հրիշտակ, քաղաքին սակաւաթիւ վաճառական Հայ երիտասարդներէն մին՝ անցիցն վարձաւորէն տեղեկանալով թշուառներն այցելել փութալու, զոր անմիջապէս յայտնելով ազգային եղբարցը՝ կարեւոր ուսելեք հաստատելով նոցա թափաքեալ սիրտն՝ նոցա բերանիցն լսեցին մի ըստ միով իւրեանց սուտ բարերարի ամենայն խաբէութիւններն. Թողով զսոսա այստեղ՝ անցնենք վարձաւորներին մտադրութեանը, որոնք պահանջելով կէս ճանապարհի վարձն՝ վերադառնալ մտապիւր էին, թողով իւրեանց բաւական բռններն նոյն քաղաքին մէջ, գուցէ թէ այս ևս մին խաբեբայական տրամադրութիւն, որ կարծես թէ ձախտագիրն ողորմելեացն, և անշուշտ, վասն զի յետոյ բազում թախանձանք ազգայնոց տեղոյն դէնպետն և Պարսիկ և Հայ վաճառականաց ստորագրութեամբը հարիւր երեսուն Պարսից թուամանի մուրհակագիր ստանալով նոյն թշուառներէն՝ կբարհիւսալին բերել յանձնել Դաւրիժոյ Առաջնորդարանիս, և այսպէս կուղեւորին այստեղ. ուր ի 25 անցեալ ղեկտեմբերի, մինչ տիւն զգիշերն կմերկանայր, վարձաւորներն նոյն մուրհակագիրն ձեռքները բռնած՝ կներկայանան Գերապատիւ Գրիգոր Արքեպիսկոպոսին Առաջնորդի տեղոյս, որ Զանկեանի ազգայնոց առ ինքն տեղեկագիրն կարդալով՝ բերած թշուառներն կպահանջէ վարձաւորներէ, բայց ինչ ցաւալի պատասխան, թէպէտ յիմարական, վասն զի կասեն, թէ մուրհակին մէջ գրած պարտքն չլծարուի՝ Հայերն պիտի յանձնենք դէնպետին, մահմետական կրօնքը բռնաբար ընդունել տալու. այստեղ ազգասէր Առաջնորդն յանդիմանական խօսքերով նոցա յիմարութիւնը դատապարտելով՝ իւր զիշերապահ ղեկտեմբերն Պարսից կարաւանոցէն բռնաբար ետ բերել զնոսա յԱռաջնորդարանն, ուր հայրաբար մխիթարական բանիւք նոցա վիշտն սփոփելով ուղարկեց տեղոյս ազգային ուսումնարանի սեպհական տունն, անմիջապէս նոցա քանի ինչ աւուր ուտելեաց և վառելեաց պիտոյքն բաւականապէս հոգալով, և երկրորդ աւուր առաւօտուն նորին Արքեպիսկոպոսին իւր նախագահութեամբ ժողով կազմելովն՝ սրտաշարժ բանախօսութեամբ ազգային դրամաւոր օժանդակութիւնը խնդրեց այս ողորմելեաց մասին. որոնք ազգասիրաբար և խնդամբ-

տարար ընկալան Արքեպիսկոպոսին հոգեշահ և ազգօգուտ առաջարկութիւնն. Ինչպիսիքստարար, կրթեմ, յարգոյ խմապիր, ընկալան, վասնզի այս Պարսկաստանի դիմամբ՝ անպտուղ ամն, հարկադրապէս կրթեց ողորմութեան լիաձեռն տրոց հանդիսին մէջ Դաւրիժարեւի սակաւաթիւ ողորմութեան Հայ անդամներն, և յիւրաւի վարժեցան այդ կրթարանին մէջ, քանզի Պարսկաստանէն Ռուսաստան անցաւորաց՝ բացառութեամբ զանազան ծախուց, անցադրոց գինն և եթ եթէ ընդ թրւով արկանենք, կորորդ կարգի մի վաճառականի գումար կզոյնայ, վերջապէս մնացորդն մակարել թողով փորձառուաց, մենք մեր առաջիկայ գործն շարունակենք. Ժողովն ընտրելով Արժանապատիւ Յովհաննէս վարդապետն Երեմեանց Հայկաբանութեան վարժապետ և տեսուչ տեղոյս ազգային ուսումնարանի, և տալով նմա ժողովարարական տուժար՝ մեկնեցան, իսկ յիշեալ վարդապետն Երեմեանց անձամբ ներկայացեալ ի կրպակրս, և ուսնց ի տան բաղխելով նոցա ողորմութեան դռներն՝ նոյն աւուր մէջ մի հարիւր և քառասուն թուաման Պարսից կանխիկ ժողովեց և դարձաւ յԱռաջնորդարանն, ուր յերրորդում աւուրն եռանձնեայ մասնաժողով որոշուեցաւ ընտրութեամբ գերապատիւ Առաջնորդին և վաճառականապետ պարոն Արզումանայ Նազարբէկեանց, որք են պարոն Յովակիմ Ֆէնարձեանց Կ. Պօսեցի, պարոն Աբրահամ Չալապեանց և պարոն Աստուածատուր Ղարաբեկեանց, որք գիտութեամբ նորին Արքեպիսկոպոսին վարձաւորներն գոհացուցանելէն ետքը, գումարի մնացորդն կպահպանեն այնոցիկ ողորմելեացն օրական պիտոյից հոգացողութեան համար. Սոյն այս ողորմելեաց համար ինքնաբերաբար միջնորդութեամբ Դաւրիժոյ Օսմանեան հիւպատոսարանին՝ Առաջնորդարանն ստացաւ տեղոյս նահանգական կառավարէն ինն խալիվար վաթսուն լիտր ցորեան, որ գիտութեամբ մասնաժողովոյն անդամոց հացի հետ փոխանակելով՝ օրական կմանադրուի այնոցիկ կարօտելոց, որոց հինգն յանձնեցան դամբարանին, իսկ մնացեալքն կիսակնդան՝ մահճի կծառայեն, մարդկութեան պատկերի վայելելութենէ զուրկ, վերջապէս այնպիսի սրտաճնկիկ անբարան կներկայացնեն, որ անհարկներին կարգումն կթուր, եթէ ազգային ոմն տեսնէ և անարատաւութեամբ մեկնի նոցա տեսութենէ. Այս տեղեկագրիս պատուական Արաւատ ամսագրոյդ մէջ ասպնջականութիւնն կրկնեցրեմ:

Նախապէս Նախապէս Երեմեանց:

Ի 5 Փետրվ. 1872.

Ի Դ-բէժ,